

DE KLEINE KAVALERIEKAZERNE IN DE “KEYSER- STRAETE” *

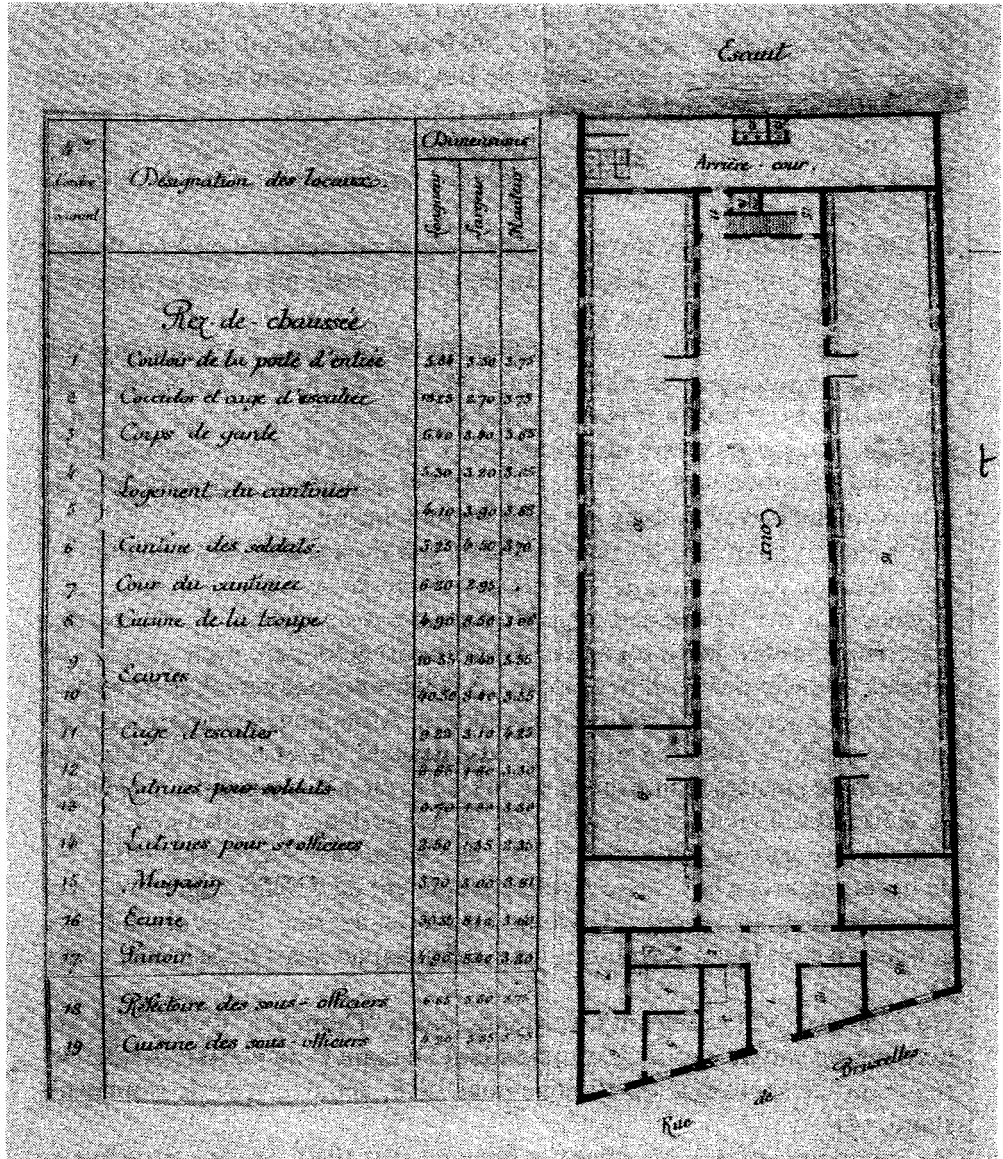
Niettegenstaande lang zoeken in de stads- en andere archieven is het ons niet gelukt de juiste bouwdatum van dit kwartier te achterhalen. Opzoekingen in het “Oesterreichisches Kriegsarchiv” te Wenen brachten ons iets nader tot het doel. De meeste Oostenrijkse akten over kazernebouw in de Nederlanden zijn verloren gegaan. Toch bestaat er nog een “Index zu den Protokollen des Niederländischen Generalkommandos”. Voor het jaar 1769 kan men er verschillende aantekeningen vinden over inkwartiering, bouw van stallen en kazernegebouwen voor kavalerie. In 1768 kreeg Gent het “k.k. Dragonerregiment Joseph Graf Saint-Ignon” in garnizoen. (1) Het is zeer goed mogelijk dat speciaal voor dit eliteregiment een nieuwe verblijfplaats gebouwd werd.

Aangezien tijdens de vierjarige Franse bezetting, tussen 1744 en 1748, alleen het Pesthuis (huidige Hollainkazerne) als militaire huisvesting aan de Keyserstraete in gebruik werd genomen (2), daar er op het stadsplan van Malfeson (1756) nog geen klein kavaleriekwartier in diezelfde straat is aangegeven en omdat we weten dat het Franse leger bij de inlijving van België in 1794 de dan wel bestaande gebouwen inpalmde als “*école militaire*” kunnen we met zekerheid zeggen dat de kazerne is gebouwd in de tweede helft van het Oostenrijks bewind. Hoogstwaarschijnlijk tussen 1760 en 1770 en op kosten van de Oostenrijkse schatkist.

Afb. 1. De kazerne rond 1920. (Verzameling A. Verbeke).

* Het eerste artikel in deze reeks verscheen in “Ghendtsche Tydinghen” 1985, Nr. 4.

Afb. 2. Militair plan van het gelijkvloers (rond 1890). De 1ste en 2de verdieping bestonden uit onderofficieren- en troepenkamers.

Het gebouw bestond uit drie vleugels die rond een binnenkoer waren gelegen en had twee verdiepingen en een zolder. (Afb. 1) Aan de zuidkant paalde het aan de brouwerij van B. Bauters. Ten westen aan de Keyserstraete (nu Brusselsepoortstraat) en ten oosten aan de Schelde. (Afb. 2) Bij “décret Impérial” van 18 Brumaire an 13 (9 november 1804) kwam de

stad in het bezit van het ganse complex met de last van onderhoud en inrichting. De Franse staat betaalde Gent 190 frank per jaar aan huur.

Onder de Hollandse en later onder de Belgische regering bleef de kazerne in gebruik voor kavalerietroepen. Tot 1863 was ze bezet door het 1ste of 2de Kurassiers, nadien door het 4de Lansiers of het 2de Jagers te paard. Vanaf 1889 kwamen ook enkele bereden artillerieescadrons de lansiers gezelschap houden.

In 1887 moest een stuk terrein worden afgestaan aan Bruggen en Wegen voor verbreding van de Schelde. In de plaats kreeg men een vernieuwde kade en een balie langs het water.

Op 3 januari 1898 blokletterde de Gazette van Gend : “Heden morgend, om 2 ure 55 minuten, werden de pompiers verwittigd dat het vuur uitgebarsten was in de brouwerij van de heer B. Bauters, Keizerstraat. Ze zijn er dadelijk heengesneld met de stoompomp. Het was de ast der mouterij die in brand gekomen was, de zoldering van het gebouw is ingestort doch de pompiers hebben al spoedig het vuur kunnen insluiten.

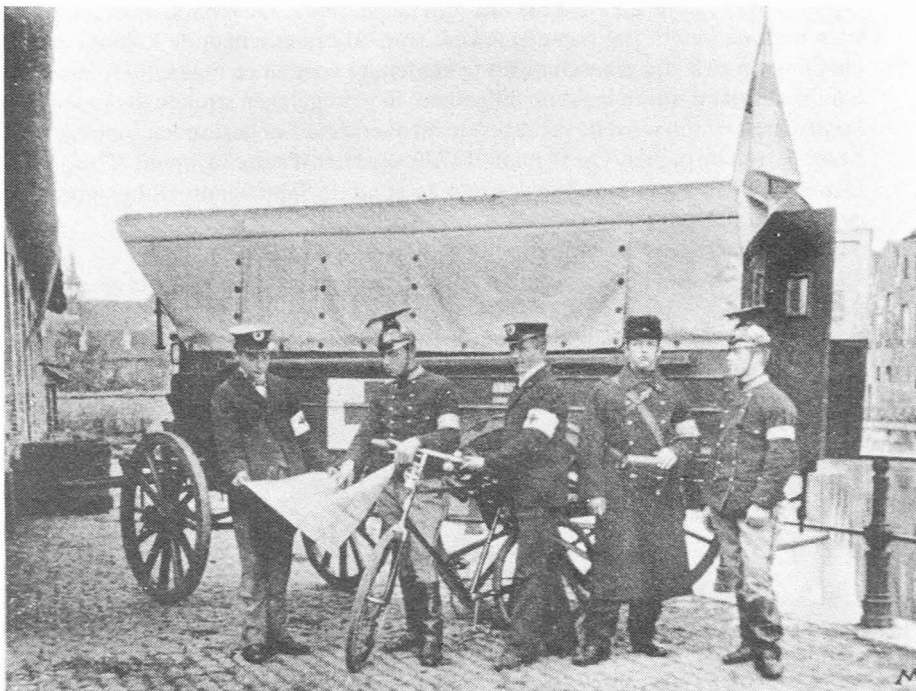
De mouterij paalt aan de paardestallen van de kazerne der kanonniers, men heeft de paarden uit de stallen moeten vluchten, men heeft ze naar de rijsschool (de manège in de Lange Violettestraat sic) geleid. Twee paarden waren ontsnapt en reeds tot aan de Keizerpoort geloopt, waar men ze kon inhalen. De schade wordt begroot op 25.000 frank door verzekering bestreden. Er zijn geene persoonlijke ongelukken. Afdelingen gendarmen, lansiers en artillerie soldaten zijn ter plaatse gesneld.” Met een beetje fantasie kan men de lansiers in hun lange nachtkleden en met slaapmuts op (3) door de Keizerstraat zien rennen achter de op hol geslagen paarden aan.

Tijdens de eerste wereldoorlog betrok de Duitse kavalerie het kwartier. Na de bezetting kreeg het eerste Artillerieregiment de beschikking zowel over het oude Pesthuis als over de kleine kavaleriekazerne. De beide militaire gebouwen stonden in verbinding langs het jaagpad naast de Schelde. (Afb. 3)

Op 6 januari 1933 kreeg het kwartier de naam “Demanet” toebedeeld, ter herdenking van de kapitein-kommandant Demanet van het 1ste Artillerieregiment die sneuvelde op 10 november 1918, één dag vóór de wapenstilstand. (4)

De kanonniers bleven het kwartier bewonen tot 1940. Na de oorlog moesten de nieuwgevormde Belgische eenheden deelnemen aan de bezetting van het veroverde Duitsland. De Demanet kwam leeg te staan.

In 1946 werd het complex overgegeven aan de Dienst der Domeinen met opdracht het te verkopen ten voordele van de schatkist. Niemand scheen geïnteresseerd want in 1949 moest het leger de ganse zaak terug overnemen. Het lange leegstaan had de gebouwen geen goed gedaan. De twee zijvleugels waren ondermijnd door waterratten en stonden er bouwvallig bij. De gevel van het frontgebouw aan de Brusselsepoortstraat maakte ook

Afb. 3. Het jaagpad langs de Schelde die de twee kazernes verbond. Op de achtergrond links het torentje van de kapel van het begijnhof. (Verzameling A. Verbeke).

geen reclame voor het Belgisch leger. Afbrokkelende stenen vormden zelfs een gevaar voor voorbijgangers. Het Ministerie van Landsverdediging besloot daarom de pui op te kalfateren en terzelfder tijd de lokalen van de ingangsblok op te frissen. Dit gedaan zijnde betrok de Sociale Dienst van het leger de burelen.

De rest van de gebouwen viel meer en meer in puin. Daar de herstelling van gans de kazerne te veel zou kosten en er geen eenheden waren die ze konden betrekken, gaven de militairen op 13 april 1961 het kwartier terug over aan de Domeinen. Het duurde nog volle tien jaar vooraleer de Algemene Bouwonderneming N.V. Maes op 29 april 1971 het ganse complex aankocht voor 2.800.000 frank.

Na afbraak van de kazerne verrees op het oude militair domein het Provinciaal Instituut voor Hoger Onderwijs.

Roger VAN AERDE

NOTEN

(1) Het was in die tijd gebruikelijk dat de bevelhebber van een regiment terzelfder tijd

eigenaar was van de eenheid die ook zijn naam droeg. De schatkist betaalde hem voor man en paard, per dag een zekere som. Hiermede nam de kolonel de verplichting op zich zijn manschappen te kleden, te voeden en logement te verschaffen. Misbruiken waren legio op dit gebied; in verafgelegen streken die moeilijk te controleren waren werd de getalsterkte fel overdreven of bestonden sommige eenheden alleen op papier. Op 14 januari 1759 werd het Waalse regiment "Dragons de Löwenstein" in eigendom gegeven aan de graaf de Saint-Ignon als beloning voor goede diensten aan de kroon.

Voor de Saint-Ignon zie : Biographie Nationale XXI 1911.

- (2) Ghendtsche Tydinghen, november 1985 : De grote kavaleriekazerne alias het Pesthuis.
- (3) Het lange nachtkleed en de slaapmuts met kwispel waren in die tijd voorzien in de uitrusting van de soldaat.
- (4) Jacoby A. : Une brillante et héroïque carrière : Le capitaine-commandant Demanet. IN : Le courrier de l'armée 15 jul. 1933.

DE MANÈGE

Om het Gentse garnizoen toe te laten zich ook bij barre weersomstandigheden te oefenen in de edele rijkunst, kochten de stadsvaders op 26 mei 1648 een gedeelte van het Prinsenhof aan. In deze oude heerlijkheid, geboorteplaats van Keizer Karel, richtten ze een ruiterskazerne met manège in.

Ook als de kavaleristen verhuisden naar het meer comfortabele "Pesthuys aan de Keyserstraete" bleef de rijbaan bestaan. In de vrijgekomen, uitgewoonde lokalen en stallingen onderhield men nu ook een "paerdekwekerij". Onder de regering van Jozef II rendeerde de stoeterij schijnbaar niet meer want de keizer liet ze in 1783 afschaffen. (1)

De bereden troepen waren nu verplicht op de nabijgelegen Sint-Lievensvest te oefenen. Natuurlijk gebeurde dit in de vrije en soms bitterkoude natuur. De klachten waren dan ook niet uit de lucht.

Tijdens de regering van Willem I (1815-1830) vond men een uitweg door een rijsschool-en hal in te richten in het klooster van Sinte-Agneete aan de Lindelei. (2) Aangezien de kloosterorde niet nuttig was voor de gemeenschap was ze in 1783, samen met andere, door Jozef II ontbonden.

Een definitieve oplossing voor het ruitersprobleem kwam er toen het Schepencollege de wens uitdrukte de gronden en gebouwen van het St-Agneeteklooster volledig in bezit te krijgen om er de nijverheidsschool verder in uit te breiden. (3) De overeenkomst tussen de stad en de militaire overheid kwam tot stand op 13 juli 1850 (bijlage 3 in G.T. van 1985 No 4). De conventie voorzag o.m. dat de stad een overdekte rijbaan van minstens 51- bij 19 meter zou bouwen. De hal moest komen in de nabijheid van de kava-

leriekazernes. De keus viel op gronden langs de Lange Violettestraat, deel uitmakend van het begijnhof van O.L.Vrouw ter Hoye. (4) Na enkele maanden touwtrekken moest de pastoor van het hof, J. Van Belle, zijn tuin afstaan aan de stad.

De gemeenteraad keurde de grondaankoop goed voor de som van 24.660 frank ten voordele van het bestuur van de Burgerlijke Godshuizen. (25 januari 1851). Dit bestuur was in het bezit gekomen van het ganse begijnhof tijdens de Franse periode, nadat het als "Bien Public" was uitgeroepen.

Tijdens de zitting van 29 maart 1851 gaven de Schepenen hun fiat aan de aanbesteding voor de bouw van de nieuwe rijbaan. (Afb. 1) Het ganse kompleks zou 63.968,83 frank kosten.

De plannen voor de nieuwbouw tekende de gekende Gentse architect Louis Roelandt. (5) Hij ontwierp een rationeel ontwerpraster, ingevuld met rondboogspanten in gietijzer. (6) De kunstenaar De Vigne-Quyo (7) werd aangeschreven voor het maken van een verheven beeldwerk boven de ingangspoort. De Vigne toonde zich akkoord dit kunstwerk te scheppen voor de prijs van 2.000 frank. In de som waren het materiaal en het plaatsen van het "bas-relief" niet inbegrepen. (Afb. 2) Men kan zijn "paardentemmer" er nog steeds bewonderen. (Afb. 3)

De militairen stonden er lange tijd op dat een aparte brug moest getrokken worden over het klein Scheldeken, tussen het kwartier en de rijbaan. Het stadsbestuur hield het been stijf en de ruiters moesten, zoals iedereen, genoeg nemen met de Vijfwindgatenbrug.

Bij proces-verbaal van 7 februari 1853 kreeg het leger de beschikking over de manège. (Afb. 4) Ze was uitgerust met 44 gasgloeilichten. Deze romantische verlichting verdween in 1930 toen ze vervangen werd door koude elektrische lampen.

In uitvoering van de wet die het kazernereren der troepen ten laste legde van de Staat (22 juni 1873, zie bijlage 4 in G.T. 1985 Nr.4), kwam de rijbaan in het bezit van het Ministerie van Oorlog. Tot aan de tweede wereldoorlog deed ze dienst als manège. Vele honderden lansen en "kanonboeren" zijn met pijnlijk zitvlak in en uit haar poort gereden. (Afb. 5) Het bouwwerk dat niet als monument is gerangschikt is nu gedegradeerd tot garage voor voertuigen van een mobilisatiekern.

Na de eerste wereldoorlog en onder impuls van luitenant-generaal Kestens, toenertijd minister van landsverdediging, noemde men de verschillende gebouwen binnen de kazerne naar militairen gevallen op het veld van eer. Later gaf men ook de kwartieren zelf, die tot dan toe meestal slechts een nummer droegen, (bvb. voetvolkkazerne Nr.1 nu de "Leopold" of ruitrijkazerne Nr.4 nu het "de Hollain"kwartier) de naam van een gesneuvelde.

Ville de Gand.

ADJUDICATION
DE LA CONSTRUCTION
D'UN MANÈGE COUVERT
pour la
Cavalerie de la Garnison.

Le Collège des Bourgmestre et Echevins,

Informe le public que l'adjudication de la construction d'un manège couvert pour la cavalerie de la garnison, aura lieu le Samedi 15 Mars prochain, à 10 heures du matin, dans la salle des séances du Conseil à l'Hôtel-de-Ville, et que les soumissions seront reçues au bureau des Travaux jusqu'au moment de l'ouverture du coffre par le Collège.

Les soumissions seront conformes au bordereau joint au cahier de charges et conditions.

Le cahier de charges et le devis, approuvés par l'autorité compétente, seront déposés au susdit Bureau à dater du 5 Mars 1851, où chacun pourra en prendre connaissance tous les jours, les Dimanches et jours fériés exceptés, depuis 9 heures du matin jusqu'à 2 heures de relevée.

Fait à l'Hôtel-de-Ville, ce 27 Février 1851.

C. DE KERCHOVE.

Le Secrétaire Communal, C. WILMROCK.

Gand, Imprimerie de C. ANNOOT-BEELDING.

Je soussigné P. Devigne-Quyo, statuaire
Demurant a Gand rue des Douz. chambres N° 40^{2 bis}
m'engage par le présent d'exécuter toute la sculp-
ture nécessaire pour la décoration des façades Du
manège Couvert érigé en cette ville conformément
aux dessins et ordres de l'architecte de la Ville
et consistant spécialement dans un bas-relief
au-dessus de la grande porte d'entrée; dans l'ornemen-
tation des tempas et Sculi, clavans et courrellets
dans l'archivolte et de deux chapiteaux de la
même portes; en deux lions héraldiques sur
les acrotères aux angles de la façade principale
armoiries de la Ville avec lambrequins et car-
tonches; et l'inscription S. P. Q. C. au-dessous du
portail.

Je moyennant la somme de deux mille francs
dans cette somme ne sont pas compris la fourniture
de la pierre blanche de rochefort, le placement ni
les échafaudages et ustensiles nécessaires au place-
ment des pièces de sculptures ci-dessus énoncées.

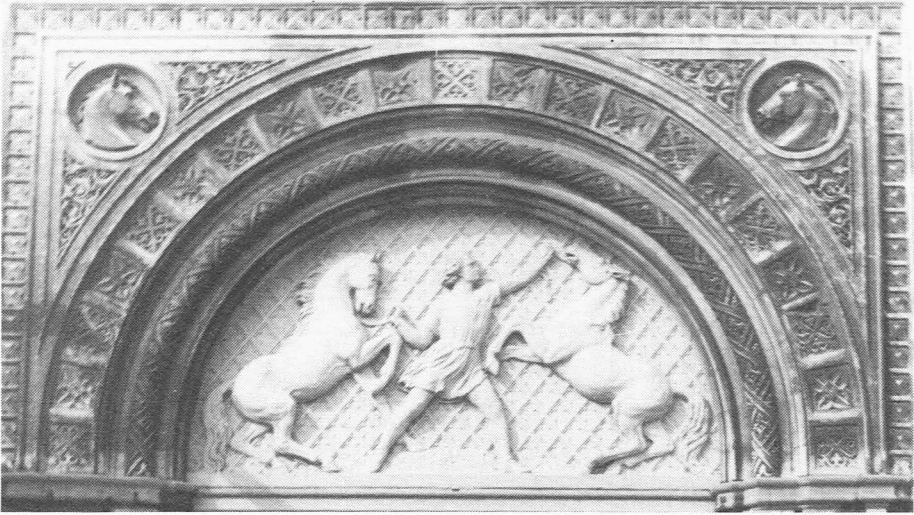
Le paiement sera fait après l'entière ache-
vement qui est fixé au vingt juin de l'année
dix huit cent cinquante et trois

Gand le 9 Novembre 1852.

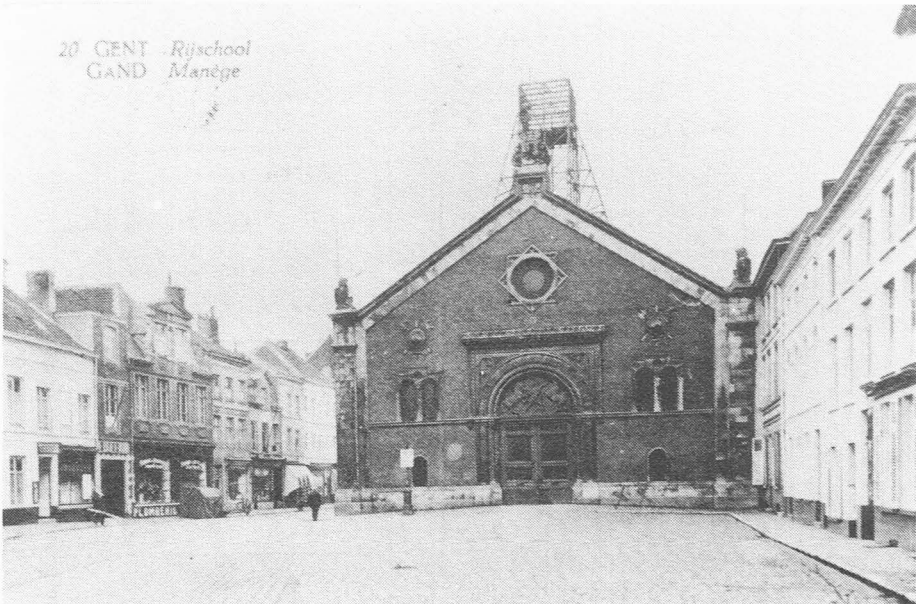
P. Devigne-Quyo

Afb. 2. Aanbod van P. Devigne-Quyo. (S.A.G. Modern Archief serie F).

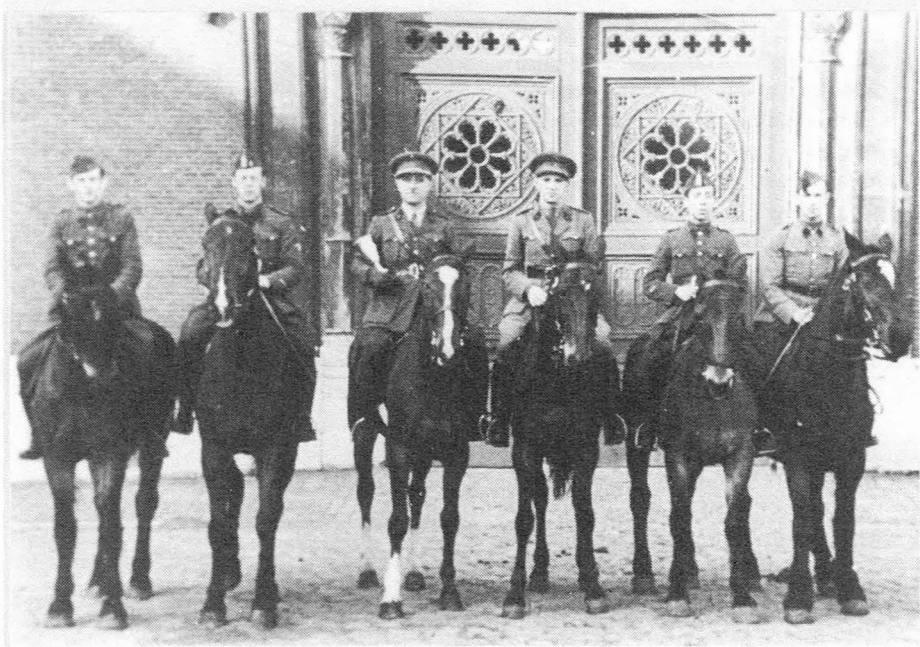

Afb. 3. Bas-reliëf van de Vigne. (Foto Levis).

Afb. 4. De rijhal na de eerste wereldoorlog. De eindpaal boven het dak diende om de militaire telefoonlijnen, over de huizen heen, naar de kavaleriekazerne te voeren. (Verzameling André Verbeke).

Afb. 5. De ingangspoort toen de gietijzeren rozetten nog te zien waren. Ruiters van het 1ste Artillerie. (Foto Ch. Fumiere (2e van rechts) 1938).

Zo kreeg op 6 januari 1933 de rijbaan in de Lange Violettestraat de titel "Adjutant Van Vletingen" toebedeeld.

Van Vletingen Henri August, (Afb. 6) een geboren Hasselaar (15.4.1865) volbracht zijn legerdienst bij het 1ste Artillerie-regiment in het oude Pesthuis aan de Keizerstraat (nu Brusselsepoortstraat). Hij besloot bij te tekenen, volgde de lessen aan de kompanieschool en werd onderofficier. Hij kon aan de charmes van een liefvallige Gentse, Catherine Van Den Bosche, niet weerstaan en vroeg ze ten huwelijk. Het jonge paar kreeg toestemming in de kazerne te wonen.

Van Vletingen, adjudant geworden, trok samen met het eerste Artillerie ten strijde. Dodelijk getroffen door vijandelijke kogels sneuvelde hij op 18 augustus 1914 te Sint-Margriet-Hauthem. Zijn echtgenote ondertussen verhuisd naar de St-Lievensstraat 37, kocht een kelder op de begraafplaats van Gentbrugge (kelder 461) en liet er het stoffelijk overschot van Henri bijzetten (13 december 1914).

Roger VAN AERDE

BIBLIOGRAFIE EN NOTEN

- (1) M. Van Wesemael : 't Gewezen Prinsenhof van Gent. In : G.T. 15 juli en 15 september 1980.

- (2) Journal de Gand 1 september 1821 : Gand 31 août. La régence de la ville de Gand vient de faire construire, dans les anciens magasins de Sainte-Agnès, un très beau manège, cet établissement manquait à une grande et populeuse ville, dotée d'une université et qui à toujours une garnison de cavalerie.
- (3) Er bevonden zich reeds verschillende diensten binnen de oude muren. De Fransen hadden er een militaire bakkerij in ondergebracht die later door het Verenigde Nederlandse en nadien door het Belgisch leger werd gebruikt. De bedienden van de Domeinen en Douanen hadden er een verblijfplaats gevonden. De stad zelf onderhield er een nijverheidsschool enz.
- (4) L. Joos : Begijnhof O.L.Vrouw ter Hoye. 1934.

Sedert de Franse bezetting boterde het niet tussen de opeenvolgende besturen van de Burgerlijke Godshuizen en de begijnen. Pastoor Joos schrijft : "In 1838 begint de commissie der Hospiciën voor goed haar plagerijen. In maart van dit jaar willen ze pastorij en onderpastorij langs de Lange Violettenstraat gelegen, publiek verpachten... Na veel moeilijkheden kon men de onderpastorij voor 250 frank pachten."

Ook van het stadsbestuur kregen de begijnen weinig steun. De Hospiciën haalden, spijtig genoeg, een slag thuis toen ze de tuin van de pastorij verkochten voor de bouw van de rijbaan.

- (5) M. Van Gent : Architect Louis Roelandt. In : G.T. 15 juli 1977.
- (6) "De Gentenaar" van 31 oktober 1983.
- (7) Over de familie De Vigne raadpleeg : G.T. 15 juli 1976 en G.T. 15 januari 1979.

Afb. 6. Adjudant Van Vleting, Ridder in de Leopoldsorde. (Foto welwillend afgestaan door medelid Mevr. WEISS-VAN BOCKSTAELE).